MIRCEA MINICĂ

DESPRE FUNCȚIA RELAȚIONALĂ A FLECTIVULUI DE GENITIV

0. În articolul de față ne propunem să determinăm care este conținutul de limbă (în limba română) al flectivului de genitiv, care este, adică – în termenii lui D. D. Draşoveanu –, *sensul relațional* al acestuia sau – în termenii semanticii structurale funcționale coşeriene – *semnificatul* său *instrumental*, funcția de limbă cu care flectivul de genitiv structurează relațiile din sintagmele genitivale sau cu care generează relaționalitatea de vorbire a substantivelor dintr-o astfel de sintagmă[1].

0.1. Pentru Draşoveanu, lucrurile par a fi suficient de clare: atunci când argumentează echivalența funcțională a conectivelor cu flectivele, analizând comparativ din punct de vedere relațional sintagmele *solzii peştilor* şi *solzii la peşti*, Draşoveanu operează cu presupoziția că flectivul de genitiv ar exprima un raport de posesie:

> „*O egalitate* ca cea dintre *solzii peşti**lor** sunt…* şi *solzii **la** peşti sunt…*, unde avem unul şi acelaşi sens relațional, posesia, exprimat o dată prin flectiv şi o dată prin conectiv […]" (Draşoveanu 1997, p. 27).

O analiză mai aprofundată a sintagmei posesive, pe care o desfăşoară cu scopul de a ilustra modul în care relația creează calitatea de termeni a lexemelor relaționate – aplicată însă de această dată sintagmei *solzii la peşti* (Draşoveanu 1997, p. 40–44) –, arată că termenul regent primeşte, ca reflex al relației, valoarea de „obiect posedat", în vreme ce termenul subordonat primeşte valoarea „posesor". Aceste valori sunt definite de Draşoveanu ca reprezentând „conținutul ipostazei de termen", unul pentru termenul regent („*cTr*" în limbajul formalizat pe care – pentru precizie terminologică şi economie – îl întrebuințează) şi altul pentru termenul subordonat („*cTs*"). Aceste două conținuturi, alături de sensul relațional („*cRs*", pentru că avem, în acest caz, o relație de subordonare), alcătuiesc cele trei „sensuri gramaticale" care, pentru profesorul Draşoveanu, definesc sintagma ca mod superior de organizare a materiei lingvistice şi o fac să funcționeze – în viziune

[1] În viziunea sintactică a lui D.D. Draşoveanu, *sensul relațional* este, în acelaşi timp, şi *creatorul* termenilor – în sensul că el le creează, generând sintagma, calitatea de termeni –, şi *organizatorul* acestora – în sensul că tot el le creează şi „ipostazele" din sintagmă, de regent şi subordonat în sintagmele subordonatoare sau de egali în sintagmele coordonatoare; vezi Draşoveanu 1997, p. 40–51.

DACOROMANIA, serie nouă, XXII, 2017, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 121–136

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

structuralistă – la un nivel superior celui al cuvântului, pe care sintacticianul clujean îl numeşte „nivelul sintagmic”. Aceste trei sensuri gramaticale ar fi, prin urmare, (1) „posesor” – pentru lexemul *peşti*, (2) „obiect posedat” – pentru lexemul *solzii* şi, putem presupune, (3) „posesie” pentru prepoziția *la*. Totuşi, deşi afirmase cu toată hotărârea „posesia” ca sens relațional al flectivului de genitiv, în cazul prepoziției, Draşoveanu pare mai rezervat şi se rezumă la a indica sensul (relațional al) prepoziției punând-o, pur şi simplu, între ghilimele: „la”. Această ezitare a lui Draşoveanu, atât de minuțios în argumentațiile sale, de a indica „posesia” ca sens relațional al prepoziției *la* atrage atenția şi ea ar putea fi un indiciu că, deşi, în esență, cele două fapte de limbă sunt echivalente din punctul de vedere al relației vehiculate în sintagmă, totuşi sintacticianul consideră „posesia” ca fiind o valoare prea restrânsă pentru semantica relațională vastă a prepoziției *la*.

0.2. Coşeriu este mai nuanțat: vorbind – este adevărat – nu despre genitiv, ci despre pronumele şi adjectivele posesive[2], lingvistul precizează:

> Termenul „posesiv” aplicat la acest tip de pronume (adjective şi substantive) este, în realitate, puțin adecvat, deoarece de „posesie” poate fi vorba într-un caz ca *il mio libro* (deşi, şi în acest caz, numai dacă e vorba de o carte pe care am cumpărat-o, nu însă dacă este vorba de o carte pe care am scris-o), dar nu în cazul lui *mio padre*, *mio figlio*. Tot astfel, nici *la mia partenza* nu va implica o relație de posesie; chiar şi *la mia abitazione* va putea fi înțeleasă atât în sensul de „«cameră» («casă») pe care mi-am construit-o sau mi-am cumpărat-o”, cât şi în sensul de „«cameră» în care locuiesc, dar care nu-mi aparține”. Conceptul de „posesie” nu este, prin urmare, suficient pentru a explica unitatea de funcție a aşa-numitului „posesiv” (Coşeriu 1973/2000, p. 224–225).

Apoi, în textul unui studiu care rezumă în bună măsură concepția sa despre gramatică, *Principes de syntaxe fonctionnelle*, apărut în 1989, Coşeriu abordează din nou problema genitivului şi a posesivelor, de data aceasta chiar din perspectiva unei funcții unice de limbă care le-ar corespunde:

> „Subiectul vorbitor de franceză cunoaşte formele *mon, ton*, *son* etc. şi [...] ştie intuitiv că aceste forme corespund unui conținut de limbă determinat: (cu aproximație) ‘relație de dependență generică între două entități, în cazul în care entitatea prezentată ca regentă este concepută ca fiind numită printr-un pronume personal’, adică aceeaşi relație care, între două entități numite prin substantive, se exprimă în mod normal prin *de* situat înaintea formei care numeşte entitatea regentă (*le livre de Jean*, *la maison de Jean*, dar *son livre*, *sa maison* dacă *Jean = lui* şi *mon livre*, *ma maison* dacă *Jean = moi*); [...] În plus, vorbitorul ştie că, în anumite cazuri şi în anumite contexte, aceste forme pot exprima funcția designativă (variantă funcțională) «posesivitate» sau «apartenență» în sensul restrâns al acestor termeni, adică, în fond, aceeaşi relație generică de «dependență», însă specificată ulterior (prin cunoaşterea

[2] Despre care argumentează însă că sunt similare ca funcție genitivului, dat fiind că „aşa-numitul «posesiv» nu este decât adjectivul care corespunde «genitivului» unui pronume personal” (Coşeriu 1973/2000, 225).

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

lumii şi prin context), tocmai ca «posesivitate» sau «apartenenţă» (de exemplu *cartea mea*, dacă este vorba de o carte care îmi aparţine, fără ca *mea* să indice totuşi explicit acest lucru, dat fiind că aceeaşi construcţie ar putea designa o carte pe care am scris-o, o carte pe care o ţin în mână, dar care nu-mi aparţine, o carte pe care o prefer tuturor celorlalte etc.)". (Coşeriu 1989/1994–1995, p. 41).

1. Dar atunci cum putem determina, izolând sau extrapolând dintre atâtea valori, o funcţie invariabilă a limbii, cu care genitivul să structureze sintactic sintagmele pe care le generează? Ce face, de fapt, genitivul atunci când generează aceste sintagme? Sau, mai bine spus, generează cu adevărat genitivul sintagmele din care face parte?

Dacă facem o clasificare a funcţiilor identificate de Coşeriu pentru formele posesive în fragmentele prezentate – şi apoi le extindem şi la genitiv pe baza unităţii de funcţie pe care Coşeriu o observă între formele posesive şi cele ale genitivului pronumelor personale –, vedem că genitivul ar avea, în principiu, următoarele funcţii:

a) una propriu-zis **posesivă** + b) una „de **apartenenţă**", care, amândouă, se exprimă ca variante ale unei aceleiaşi funcţii de limbă, în sintagme de tipul *il mio libro*, *cartea mea*, *cartea copilului*;

c) una (neposesivă) în relaţie cu substantive ca *tată*, *fiu*: *mio padre*, *tatăl meu*, *tatăl copilului*;

d) una (agentivă) în relaţie cu substantive nume de acţiuni: *la mia partenza*, *plecarea mea*, *plecarea copilului*.

Modul în care genitivul structurează sintagmele pare să depindă direct de semnificaţiile termenilor pe care îi relaţionează. Astfel, dacă analizăm sintagma *falsificarea rezultatului*, vom constata că relaţia între cei doi termeni instrumentată de flectivul de genitiv va depinde de 1) semnificaţia „a falsifica", despre care ştim că este una tranzitivă, astfel încât ipostazierea ei substantivală, „falsificarea", se poate afla în relaţie atât cu un subiect, ca orice acţiune **verbală**, cât şi cu un obiect, ca orice acţiune verbală **tranzitivă** şi 2) de semnificaţia „rezultat", despre care ştim că se poate prezenta mai degrabă ca obiect al unei astfel de acţiuni decât ca subiect al ei. Astfel că relaţia va fi înţeleasă ca una de tipul **acţiune – obiect**. Această relaţie referenţială/designaţională este cea mai probabilă care poate rezulta din prezenta asociere de semnificaţi (în termenii sintaxei funcţionale coşeriene: semnificatul lexical „a falsifica" + semnificatul categorial „substantiv" + semnificatul lexical „rezultat" + semnificatul instrumental al morfemului/ flectivului de genitiv). Dar nu este singura. O sintagmă de genul *falsificarea acestuia*, în care pronumele *acestuia* nu are un semnificat lexical clar[3], poate fi structurată şi ca o relaţie **acţiune – subiect**: „faptul că acesta a falsificat", dar şi ca una **acţiune – obiect:** „faptul că acesta a fost falsificat".

[3] În interpretarea lui Coseriu, pronumele nu sunt **lexeme**, nu au semnificaţie lexicală, ci numai semnificaţie categorială, ele sunt, deci, **categoreme** (Coşeriu 1989/1994–1995, p. 41).

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

În cazul unor acțiuni intranzitive, însă, structurarea relațională se face mult mai precis: în *plecarea copilului*, semnificația „a pleca” fiind intranzitivă, relația va fi una de tip **acțiune – subiect** (agent).

În funcție de semnificațiile termenilor, morfemul de genitiv poate structura relații în care termenul subordonat să aibă diverse valori relaționale, chiar în raport cu acelaşi regent:

– **subiect**: *Trecerea vaporului a creat panică*;

– **obiect**: *Trecerea mărfurilor peste graniță*;

– ba chiar şi **reper spațial** (circumstanță): *trecerea frontierei*.

Vedem, astfel, din această perspectivă, că, deşi foarte detaliate, clasificările uzuale care se fac în gramatici pentru genitiv, de tipul *genitiv posesiv*, *genitiv al apartenenței*, *genitiv subiectiv*, *genitiv obiectiv* ş.a.m.d., nu ne ajută foarte mult în a înțelege funcționalitatea specifică a genitivului, întrucât ele sunt nume date unor tipuri de genitiv şi, prin asta, *funcționalități ulterioare* ale genitivului, manifestări particulare ale acestuia în diferite sintagme, în funcție, adică, de termenii pe care îi relaționează; or, genitivul, ca fapt de limbă – ca funcție a acesteia –, este unul singur, este un unic fapt de limbă, care funcționează (cu aceeaşi valoare pe care încercăm să o identificăm) în sintagme de tipuri diferite. Numele *genitiv obiectiv* (sau *genitiv subiectiv* etc.) nu spune nimic despre genitiv în sine, ci doar numeşte raportul (de tipul: ***acțiune – obiect*** sau ***acțiune – subiect*** ş.a.m.d.) care se poate stabili între cele două lexeme ale sintagmei genitivale, raport care nu depinde de genitiv şi care ar fi acelaşi şi dacă cele două lexeme s-ar afla într-o sintagmă de alt tip: a se compara *plecarea băiatului*, sintagmă cu genitiv subiectiv, în care avem, prin urmare, între termeni, un raport de tipul ***acțiune – subiect***, cu *băiatul pleacă*, sintagmă verbală în care avem acelaşi (tip de) raport între aceiaşi semnificați lexicali[4]. Cu alte cuvinte, nu flectivul de genitiv din sintagma *plecarea băiatului* îl face pe *băiatul* să fie „subiect” şi pe *plecarea* să fie „acțiune”, denumirea de *genitiv **subiectiv*** fiind improprie pentru forma flexionată a substantivului. A se vedea, pentru aceasta, şi distincția, pe care o propune Coşeriu (1989/1994–1995, p. 33–35), între unități invariabile (funcții) ale limbii şi accepțiuni designaționale (funcții ale vorbirii).

Din exemplele analizate, observăm următoarele lucruri: 1) pe de o parte, valoarea relațională a genitivului este atât de vagă încât ea nu poate fi determinată decât recurgând, în fiecare caz în parte, la semnificațiile de limbă ale faptelor relaționate şi/sau la „cunoaşterea generală a lucrurilor”[5]; de multe ori, avem de-a face cu o valoare relațională diferită pentru fiecare posibilitate designațională a semnificațiilor implicate; 2) pe de altă parte, relaționalitatea lui este atât de extinsă, încât

[4] Firește, cu diferența că semnificatul lexical „a pleca” este organizat în prima dintre sintagme ca substantiv (având, aşadar, în termenii lui Coşeriu, semnificatul categorial „substantiv”), iar în cealaltă, ca verb.

[5] „Există o competență elocuțională, norme ale vorbirii în general, norme, pe de o parte, ale gândirii în general, pe de altă parte, norme determinate de cunoaşterea lucrurilor, de cunoaşterea lumii”. (Coşeriu 1994, p. 36)

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

dacă am vrea să găsim o valoare comună tuturor acestor tipuri de relații pe care le regizează, dacă ar fi să determinăm ce spune limba de fiecare dată într-o sintagmă genitivală, făcând abstracție de semnificațiile termenilor relaționați, dacă am vrea să găsim, deci, valoarea unică de limbă a morfemului/flectivului de genitiv, aceasta ar fi aceea, indicată de Coşeriu, de „relație generică între două entități" sau – renunțând la toate determinările subînțelese –, pur şi simplu, aceea de „relație".

Faptul că flectivul de genitiv poate exprima, din punct de vedere semantic, în acelaşi timp, şi un raport strict orientat precum cel din *cartea este a copilului*, în care raportul de posesie este foarte clar, dar şi un raport de interdependență precum cel din *tatăl copilului/copilul tatălui* ne poate face să credem că funcționalitatea lui semantică nu este deloc una specializată. Un raport de posesie presupune o orientare strictă a relației dintre termeni: posesorul posedă obiectul posedat şi nu invers, relația de posesie nu este bilaterală, iar faptul că genitivul poate exprima/realiza şi relații bilaterale (nefiind, deci, specializat exclusiv pentru relații unilaterale) ne arată că semnificația lui relațională nu este posesia. Dacă funcționalitatea lui ar fi de a exprima posesia n-am putea exprima cu el relații de alt tip. Iar faptul de a lărgi sfera posesiei – cum face *Gramatica* Academiei[6] – şi de a considera că în cadrul ei intră, de fapt, şi alte tipuri de relații, cum ar fi apartenența, originea, asocierea etc., nu înseamnă decât a accepta că valoarea genitivului este de a exprima o relaționalitate nespecificată, generică, care ar fi, de fapt, chiar funcționalitatea identificată de Coşeriu.

A afirma, pornind de la sintagma *cauza efectului*, că, spre exemplu, „cauza are un efect" nu înseamnă altceva decât a spune că ea se află în relație cu acesta. *A avea* are aici sensul „a fi în relație cu…, a putea fi raportat la…". A asimila acest sens al lui *a avea* cu posesia, înseamnă a vedea posesia dintr-o pespectivă foarte largă. Mai mult, **o cauză are un efect** în aceeaşi măsură în care **efectul are o cauză** şi a asimila relația dintre ele unui raport de posesie ar echivala cu suspendarea distincției dintre obiect posedat şi posesor şi, în ultimă instanță, cu anularea întregului sens al posesiei. De altfel, Draşoveanu face referire la o astfel de confuzie între valoarea de „obiect posedat" şi cea de „posesor", confuzie care se face în GA 1963 atunci când sunt inventariate valorile atributului substantival în genitiv. La prima dintre valorile subsumate posesiei, se spune că genitivul poate exprima nu numai posesorul, ci şi obiectul posedat – ceea ce ar fi contrar funcționalității general acceptate a genitivului de a exprima posesorul. Exemplul pe care-l dă *Gramatica* Academiei din 1963 este *proprietarul casei*. Draşoveanu restabileşte funcționalitatea sintagmei semnalând eroarea de interpretare:

[6] Citim în GALR 2008 (II, p. 83): „Relația de posesie subsumează diverse alte semnificații: apartenența propriu-zisă față de un Posesor animat (*casa omului*); (într-o accepție lărgită a termenului) apartenența la un anumit loc, originea (*oamenii locului*, *satului*), apartenența părților la întreg (relația partitivă, *pereții casei*), apartenența la o familie (relația de rudenie, *frate/fratele vecinului*), asocierea (*cristalul mesei* «de pe masă»)".

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

Şi în *proprietarul casei*, „casa” este „posesor” – „casa are un proprietar” – şi nu „obiect posedat”, cum se consideră în GA, 1963, II, p. 121–122 (Draşoveanu 1997, p. 44).

Perfect adevărat, însă nu putem să nu remarcăm că în propoziția *casa are un proprietar* sensul lui *a avea* este: „a fi deținut de…”. Judecând lucrurile în aceeaşi logică, înseamnă că şi în sintagma *posesorul obiectului* am putea susține că „obiectul are un posesor”, deci, după logica posesiei: „obiectul posedă un posesor”, unde *posedă* ar avea, de fapt, sensul „a fi posedat”, ceea ce ar arunca în aer toată logica posesiei.

1.1. „Semantic” *vs* „sintactic” în structurarea sintagmelor genitivale. Ceea ce trebuie să remarcăm, de fapt, în sintagma *proprietarul casei* nu este că şi «casa» poate să fie „posesor” dacă flectivul de genitiv spune aceasta, ci că relațiile exprimate de flectivul de genitiv nu au o legătură directă cu relațiile care există în realitate între referenții sintagmelor pe care le structurează. Dacă «proprietarul» deține în realitate «o casă», atunci această stare de lucruri: «proprietarul are o casă» nu se schimbă chiar dacă eu mă refer la ea prin sintagma *proprietarul casei*, care înseamnă, de fapt, «casa are un proprietar». Şi aceasta în condițiile în care relația de posesie nu este una biunivocă, un obiect nu poate fi în aceeaşi relație şi obiect posedat şi posesor. Avem, aşadar, două relații contradictorii, una în limbă: *casa are un proprietar* şi alta în realitate: «proprietarul are o casă». Ceea ce nu se întâmplă în cazul altor fapte relaționale: adică, dacă spun *casă pe acoperiş*, starea de lucruri desemnată este «casă pe acoperiş», chiar dacă eu ştiu că în mod normal acoperişul este cel care stă pe casă, iar configurația spațială desemnată astfel este absurdă. Oricât de absurd ar fi, dacă aceasta se spune în limbă, aceasta se desemnează în realitate. Şi se întâmplă astfel pentru că aşa funcționează prepoziția *pe*, aceasta este funcționalitatea ei relațională. În cazul flectivului de genitiv, se pare că nu se întâmplă chiar aşa sau nu se întâmplă aşa întotdeauna; uneori, ceea ce se spune în limbă are altă valoare decât ceea ce se desemnează în realitate. Se spune în limbă – în vorbire – *proprietarul casei*, dar în realitate tot «proprietarul» este posesor, chiar dacă în limbă se spune că este «casa». Relațiile regizate de flectivul de genitiv nu „se reflectă”[7] întocmai şi în realitate. Deducem de aici că funcționalitatea lui relațională este diferită de cea a faptelor relaționale de tipul prepoziției *pe*.

Să luăm un exemplu mai clar: o relație de tipul **părinte – copil** exprimată într-o sintagmă genitivală nu se va schimba, va rămâne aceeaşi, indiferent de cum sunt organizați termenii prin flectivul de genitiv: *părintele copilului* sau *copilul părintelui*. Ceea ce ne face să presupunem că nu flectivul de genitiv structurează,

[7] Facem aici o referire la mențiunea lui Draşoveanu că relațiile dintre termenii sintagmei *reflectă* raporturi din realitate. Atunci când dă o definiție parțială sensurilor nerelaționale, spune despre ele că „nu vor cunoaşte – în planul sintagmic – decât ipostaza de componente ale termenilor relației (purtate de temele lexicale sau de cuvinte-rădăcini), indiferent dacă **raporturile reflectate**, („obiectuale”) sunt raporturi între obiecte, între obiecte şi însuşirile lor, între însuşiri, circumstanțe ş.a.m.d. [subl. n.]” (Draşoveanu 1997, p. 22).

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

de fapt, această relație. Ne întrebăm, aşadar, cine structurează această relație şi ce face, în realitate, flectivul de genitiv? La prima întrebare nu este greu să răspundem, perfect rezonabil, că relația dintre cei doi termeni este structurată de înseşi semnificațiile lor de limbă, „părinte" şi „copil", care se raportează corelativ una la cealaltă generând relația dintre ei. Atenție însă: este vorba de o relație **semantică**, nu de una **sintactică**[8]. La fel, în cazul sintagmei *proprietarul casei*, relația în planul conținutului este generată de semnificația „proprietar", care este „cineva care deține o proprietate"[9], „cineva care posedă ceva" şi, ca atare, are o relaționalitate implicită spre obiectul acestei posesii. În sintagme de genul *plecarea copilului*, *falsificarea rezultatului*, avem tot o relaționalitate internă, dată de faptul că substantivele sunt nume de acțiuni şi, prin urmare, se vor raporta la agentul sau obiectul acestora. Primul lucru pe care-l observăm, deci, este că flectivul de genitiv nu structurează întotdeauna sintagmele pe care le creează cu propria funcționalitate relațională. Uneori sintagmele generate de flectivul de genitiv sunt structurate de alte fapte cu valoare relațională, cum ar fi, am văzut, în acest caz, semnificațiile lexicale ale termenilor[10].

Dacă analizăm funcționalitatea de limbă a faptelor relaționale în general, vom constata că ele realizează în mod simultan două funcții de limbă:

1) pun în relație două entități (= **relaționează** două fapte de limbă, creează sintagma);

---

[8] Nu vrem să spunem aici că relaționalitatea flectivului de genitiv nu ar fi şi ea tot semantică, în esență. Aşa cum arată clar Draşoveanu, flectivul de genitiv relaționează termenii sintagmei tot ***semantic***, dat fiind că îi relaționează prin „***sensul*** relațional" pe care-l are/vehiculează, însă relaționalitatea semantică a flectivului de genitiv este structurată simultan şi în acord cu relaționalitatea lui sintactică, după opinia lui Draşoveanu, în simetrie perfectă („în solidaritate", v. Draşoveanu 1997, p. 29) cu aceasta. Funcția relațională a flectivului de genitiv este ***concomitent*** *semantică şi sintactică*, în vreme ce în cazul discutat aici, relația dintre «copil» şi «părinte» este structurată ca un fapt eminamente semantic, neconcordat cu niciun fenomen sintactic mai complex decât simpla lor coocurență în sintagmă. Într-adevăr, am văzut că relația în planul conținutului dintre ele nu este structurată de flectivul de genitiv şi cum este evident faptul că flectivul de genitiv realizează singura relație sintactică reperabilă în structură, putem concluziona, cu suficientă îndreptățire, că relația în planul conținutului dintre cei doi termeni nu este, în acest caz, structurată (şi) sintactic.

[9] Acesta este primul nivel de funcționalitate semantică al semnificației „proprietar"; la o analiză ulterioară vedem că „proprietar" nu este neapărat cineva, o persoană; poate să fie şi o instituție etc., aşa că această trăsătură semantică (+ uman) se neutralizează, dar prima valoare, cea cu care se activează „proprietar" din sistem, va fi cea de „cineva…", „persoană care…".

[10] O analiză a posibilităților relaționale organizate în şi prin limbă ne-ar conduce la concluzia că acestea sunt, în principiu, de trei feluri: 1) relaționalități ***instrumentale***, specifice faptelor gramaticale cum sunt prepozițiile, conjuncțiile şi flectivele de relație, caracterizate, în planul conținutului, prin ceea ce Coşeriu numeşte *semnificat instrumental*; 2) relaționalități ***lexicale***, cele ale faptelor de limbă care (de)numesc raporturi sau relații, cum ar fi substantivele de tipul *tată*, *frate*, *interior*, *apropiere*..., adjective ca *similar*, *vecin*, *ulterior*, *diferit*..., adverbe ca *aproape*, *departe*..., pronume ca *acesta*, *acela*... etc.; 3) relaționalități ***categoriale***, cele ale categoriilor verbale relaționale, cum sunt adjectivul, verbul şi adverbul, pe de o parte, şi, pe de altă parte, cele ale substantivelor provenite din adjective: *mărime*, *frumusețe*... sau verbe: *plecare*, *cules*... etc. Pentru o prezentare a relaționalității categoriale în raport cu cea instrumentală, vezi Minică 2016.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

2) exprimă (= desemnează) criteriul acestei relaționări (raportul dintre ele) (= **determină** această relaționare).

Astfel, în cazul sintagmei *cizme pe masă*, prepoziția *pe*, pe de o parte, 1) pune în relație substantivele *cizme* şi *masă*, creează, adică, relația dintre ele, generând sintagma, iar, pe de altă parte, 2) determină această relație ca „superpoziție" în planul desemnării, ca raport de „suprapunere" între obiectele «cizme» şi «masă», desemnate de cele două substantive. Prima dintre aceste funcții este sintactică şi este realizată de relaționalitățile din planul expresiei, ea fiind comună tuturor faptelor relaționale, fie ele flective sau conective; a doua este semantică, dat fiind că ea se realizează prin relaționalitățile structurate la nivelul conținutului de limbă al faptului relațional, în *semnificatul instrumental* „pe" sau în *sensul relațional* al prepoziției. Este ceea ce afirmă şi Draşoveanu atunci când descrie modul propriu-zis în care se creează relația în acest conținut de limbă superior structurat care este sintagma. Relația, precizează Draşoveanu, nu numai (1) creează calitatea de termeni pentru lexemele implicate în sintagmă, dar (2) creează pentru acestea un conținut de tip nou (cT – conținutul ipostazei de termen[11]), diferit pentru fiecare dintre aceştia şi care, în cazul sintagmei pe care o analizează – *solzii la peşti* –, sunt: *cTr* (conținutul ipostazei de termen regent) = „obiect posedat" şi *cTs* (conținutul ipostazei de termen subordonat) = „posesor". Cu alte cuvinte, faptul de limbă care este, la Draşoveanu, ***relația*** nu numai (1) creează raportul dintre termenii sintagmei, ci şi (2) determină acest raport, stabilind natura lui. Am făcut această paranteză mai lungă pentru a ilustra observația că, în cazul flectivului de genitiv, aceste două funcționalități relaționale de obicei simetrice şi simultane par a fi distincte şi separate. Flectivul de genitiv *generează* sintagma *tatăl copilului* – pune, adică, în relație substantivele *tată* şi *copil* –, dar nu *structurează* această sintagmă, nu determină natura relației dintre termenii ei, rolul acesta revenindu-i semnificației relaționale lexicale a substantivului *tată.* Genitivul este, deci, organizat în limbă ca un fapt relațional, dar cu o funcționalitate relațională atât de slabă încât poate fi destul de uşor anulată şi înlocuită de orice altă relație (de tip lexical sau categorial) care s-ar stabili, „peste capul lui", între membrii sintagmei pe care o generează – un fapt de limbă ataşat termenului subordonat, cu relaționalitate proprie atât de slabă încât poate fi uzurpată de orice relaționalitate a termenului regent. Dacă lexemul care constituie termenul regent al sintagmei are o relaționalitate intrinsecă oricât de slabă, aceasta va uzurpa relaționalitatea din planul conținutului a flectivului de genitiv. Cu alte cuvinte, flectivul de genitiv realizează *sintactic* funcționalitatea relațională

[11] Draşoveanu face precizarea că „în sensul etimologic al cuvîntului *ipostază* (= „qui est placé en dessous", vezi Dauzat *et alii*, s.v. *hypostase*), L[exemul] este ipostaza lui T [a termenului] şi nu invers, potrivit cu o eventuală imagine la care ar putea conduce sensul uzual al cuvîntului respectiv" (Draşoveanu 1997, p. 42 – completările dintre paranteze drepte ne aparțin). În această accepțiune etimologică, termenul ar fi, în fapt, o *hiperstază* a lexemului, în acord cu funcționarea lui la un nivel superior (cel al sintagmei). Făcând această precizare, Draşovenu arată implicit că accepțiunea în care foloseşte termenul *ipostază* este cea uzuală, din limbă: „stare, situație în care se găseşte cineva sau ceva; aspect, înfățişare, chip" (cf. DEX), prin urmare, este vorba de ***calitatea*** de termen a lexemului.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

semantică a altor fapte de limbă: un substantiv care prezintă în planul conţinutului o relaţionalitate (*semantică*) de orice tip (*lexicală* sau *categorială*) se va putea folosi de relaţionalitatea *sintactică* (din planul expresiei) a genitivului (a flectivului de genitiv) pentru a-şi subordona, ca regent, (substantivul care denumeşte) corelativul cerut de relaţionalitatea lui lexicală sau categorială.

Aşadar, în urma faptelor analizate până acum putem să dăm socoteală de funcţiile c) şi d) dintre cele identificate de Coşeriu şi să deducem că genitivul este o funcţie relaţională mai degrabă sintactică decât propriu-zis semantică, el funcţionând în bună măsură ca o modalitate sintactică a altor fapte (relaţionale) de a-şi realiza funcţionalitatea relaţională semantică. Dar aceasta nu explică diferenţa dintre funcţiile a) şi b), în care genitivul funcţionează cu fapte nerelaţionale şi, cel puţin din acest punct de vedere, ar putea să-şi realizeze relaţionalitatea (semantică instrumentală) proprie – „posesia" – ca funcţie unică de limbă. Totuşi nu se întâmplă astfel; am văzut că în sintagme cum ar fi *cartea copilului* genitivul tot nu funcţionează ca fapt pe deplin posesiv, ci el poate indica şi „apartenenţa" simplă a obiectului desemnat de substantivul regent la entitatea desemnată de substantivul subordonat, apartenenţă pe care o putem figura prin «cartea la care se referă copilul» sau, cu termenii lui Coşeriu „o carte pe care o ţine în mână, dar care nu-i aparţine, o carte pe care o preferă tuturor celorlalte etc." Ceva impiedică şi în acest caz genitivul să-şi realizeze funcţionalitatea posesivă, ceva îi „uzurpă" din nou funcţionalitatea relaţională. O altă funcţie a limbii se interpune realizării acesteia.

1.2. Funcţia designaţională a flectivului de genitiv. Am văzut că, dacă inversăm termenii unei sintagme structurate de o prepoziţie cu valoare relaţională spaţială, raportul desemnat de sintagmă se schimbă, ordinea spaţială a designaţilor (= poziţia lor) se inversează. În cazul sintagmei genitivale, inversarea termenilor nu schimbă cu necesitate raportul dintre designaţii acestora. Desigur, acest lucru se întâmplă datorită faptului că raporturile de tip spaţial sunt mult prea precise şi pregnante pentru a putea fi folosite ca mijloace sintactice de realizare a altor relaţionalităţi, dar nu este numai aceasta. Este şi faptul că flectivul de genitiv nu structurează numai relaţional sintagmele.

Să luăm un exemplu: dacă privesc din vârful unui turn o mulţime de clădiri aglomerate şi sunt atât de sus încât nu văd dedesubt decât o mulţime de acoperişuri îngrămădite unul într-altul şi văd unul care-mi atrage atenţia şi mă întreb: *Oare care-o fi casa acelui acoperiş?* Pot să mă întreb aşa? Sau va trebui să mă întreb *Care este casa căreia îi aparţine acel acoperiş?* În fapt, pot, pentru că îndreptăţirea de a folosi sau nu genitivul este dată de perspectiva asupra lucrurilor. Dacă am vedea tot timpul casele de sus şi realitatea mai cunoscută ar fi acoperişurile, ne-am întreba tot timpul: *Care este casa acoperişului*?, aşa cum ne întrebăm: *Care este clasa elevului?* sau cum întrebăm pe cineva: *Care este ţara ta?*, şi nu *ţara căreia îi aparţii.* Într-adevăr, când spun *casa acoperişului*, pur şi simplu desemnez casa prin aceea că se află în relaţie cu acoperişul, «casa care corespunde acoperişului», mă refer la casă cu ajutorul acoperişului; acoperişul este în context realitatea (mai) cunoscută şi identific casa prin intermediul lui, prin raportare/referire la el, nu mă interesează relaţia dintre ele, ştiu că orice casă are un acoperiş şi orice acoperiş are

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

o casă, dar nu acest lucru mă interesează acum, şi anume cine posedă pe cine, care este relaţia exactă dintre ele; dacă aş vrea să vorbesc despre asta, aş avea la dispoziţie – limba mi-ar furniza – instrumente mai precise pentru a le relaţiona: aş putea spune *acoperişul aparţine casei* sau *acoperişul de pe casă* sau *de deasupra casei*, sau *casa are acoperiş*, sau *nu are acoperiş*, dar nu asta mă interesează să fac acum prin intermediul genitivului. Ceea ce mă interesează şi ceea ce ştie genitivul să facă este să raporteze realităţile între ele pentru ca eu să mă pot referi la una prin cealaltă. Acesta este, credem noi, motivul pentru care sensul relaţional al genitivului este unul vag, nedefinit, motivul principal pentru care el exprimă mai degrabă o relaţie generică, nespecificată: pentru că funcţia lui de limbă este una în primul rând referenţială, şi nu relaţională. Este diferenţa dintre *cizme pe masă*, unde relaţionez spaţial obiectele, şi *cizmele de pe masă*, unde desemnez cizmele prin aceea că se află/s-au aflat pe masă; folosesc relaţia spaţială în care se află «cizmele» cu «masa» pentru a identifica, în desemnare, «cizmele».

Şi este firesc să se fi întâmplat aşa: atributul genitival este o funcţie sintactică a substantivului. Funcţionalitatea primară a substantivului în limbaj este referenţialitatea – pe care o realizează tocmai prin determinare, prin acţiunea asupra lui a determinanţilor (articole, adjective, pronume), care-i actualizează semnificaţia şi o orientează spre realitate[12]. Era inevitabil ca genitivul (flectivul de genitiv), în calitate de determinant al substantivului, să capete valoare în primul rând referenţială, era inevitabil ca relaţionalitatea lui să fie subordonată funcţiei referenţiale a substantivului. Trebuie să distingem, deci, între o funcţionalitate relaţională veritabilă şi o **funcţionalitate relaţională referenţială.**

De altfel, faptul că, în cazul construcţiei *de pe masă*, funcţia relaţională este secundară celei referenţiale poate fi probat prin aceea că realitatea desemnată prin intermediul ei poate fi apoi relaţionată diferit, folosind procedee/semnificate relaţionale cu funcţionalitate reală, poate fi situată într-o configuraţie relaţională diferită: *pune cizmele de pe masă lângă dulap* sau *cizmele de pe masă sunt după uşă* sau chiar şi: *cizmele de pe masă sunt sub masă*[13]. Aceasta se întâmplă din cauză că semnificaţia construcţiei *cizmele de pe masă* nu este „cizmele care sunt pe masă", acest *de* care indică proveniența relativizează temporal circumstanţa spaţială prin care sunt desemnate cizmele, astfel că sensul construcţiei va fi: „cizmele care sunt/ au fost/vor fi pe masă"[14]. Ceea ce face ca, în *cizmele de pe masă sunt sub masă*,

[12] Pentru o descriere completă a procedeelor prin care, într-o gramatică a vorbirii, semnificaţia unui substantiv este actualizată, determinată şi orientată către realitate, vezi Coseriu 1955/1967.

[13] Vorbim aici de relaţionări la circumstanţe spaţiale **diferite** («pe masă»/«sub masă»), şi nu de determinări succesive ale **aceleiaşi** circumstanţe spaţiale: *pune cererea pe masă, sub dosar, în spatele radioului*, unde identificarea circumstanţei spaţiale se face prin determinări succesive: *pune cererea pe masă (unde pe masă?), sub dosar (unde vezi tu dosar?), în spatele radioului* etc. (*pune cererea pe masă, mai precis, sub dosar, care este în spatele radioului*).

[14] Semnificaţia contrucţiei este, în primul rând, „cizmele **care**" (cu dublarea referenţială a substantivului prin pronumele relativ) şi apoi „**au fost/sunt/vor fi** pe masă" (cu relativizarea momentului în care ele se află în acea circumstanţă spaţială: nu mă interesează când sunt ele acolo, ci mă interesează să le identific prin faptul că s-au aflat/se află/se vor afla cândva acolo).

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

situarea – contradictorie – în circumstanțe spațiale diferite să fie înțeleasă – și rezolvată – în raport cu circumstanțe temporale diferite. În absența construcției referențiale cu *de*, structurarea temporală a relaționărilor spațiale este obligatorie: *pune cizmele **mai întâi** pe masă, **apoi** sub masă*[15]. La fel se întâmplă și în cazul sintagmelor genitivale: după ce am desemnat un lucru prin a-l raporta (genitival) la altul într-o falsă relație de posesie, pot să-l situez într-o relație de posesie veritabilă: *casa bunicilor aparține municipalității.* Și aceasta, tot din cauză că funcția relațională a genitivului este secundară funcției sale referențiale – în fapt, este un instrument al acesteia. Tot astfel, nu pot spune (fără enumerare, marcată prin virgulă) **jucăria băiatului a fetiței*, dar se poate *jucăria băiatului aparține fetiței*.

Această specializare referențială a genitivului dă socoteală de funcționalitatea (b), cu care el realizează „apartenența" de care vorbește Coșeriu în fragmentele citate. Această funcționalitate referențială se poate proba și prin trecerea genitivului din funcția de atribut în cea de nume predicativ[16]. Aceasta îi anulează funcționalitatea referențială, ceea ce face ca singura lui funcționalitate să rămână cea relațională, care astfel se manifestă plenar. Valoarea legată de exprimarea posesiei devine prevalentă și astfel putem identifica semnificația de limbă a flectivului de genitiv, cea pe care nu și-o poate realiza decât, sporadic, în funcția de atribut, din cauza interpunerii altor funcții.

1.3. Relaționalitatea semantică instrumentală a flectivului de genitiv, sensul lui relațional propriu ne apare astfel a fi „posesia", însă ea se manifestă plenar doar atunci când genitivul funcționează, degrevat de funcția referențială, în cadrul grupului verbal, cu funcție sintactică de nume predicativ. În acest caz apare însă un alt fenomen, remarcat (și) de Coșeriu: construcțiile cu alte tipuri de funcționalitate relațională nu mai sunt posibile. Nu mai putem avea nici **plecarea este a băiatului*, nici **falsificarea este a rezultatelor*, și nici **trecerea este a frontierei*, **cauza este a efectului*, **părintele este al copilului*, **proprietarul este al casei*. Coșeriu precizează, la rândul lui:

> Putem spune *il mio libro* și *questo libro è mio*, dar spunem numai numai *mio padre*, și nu (cu același sens) *questo padre è mio.* Într-un caz limită, ar putea spune acest lucru un copil care, considerând o pluralitate de „tați" și tratându-i aproape ca pe niște jucării, ar spune: *Ecco, questo padre è mio* (dar ar spune-o tocmai în sensul în care se spune *questo libro è mio*, adică cu valoarea de „acest tată îmi aparține") (Coșeriu 1973/2000, p. 223).

Ce se întâmplă, de fapt, în acest caz? Pornind de la felul în care funcționalitatea referențială a substantivului a ocultat funcționalitatea relațională a flectivului

[15] Structurarea temporală a situărilor se poate face și, pur și simplu, prin enumerare; topica elementelor enunțului poate structura, în lipsa altor elemente cu această funcționalitate, cronologia acestora: *pune cartea pe masă, pe scaun, pe etajeră*.

[16] Despre funcționalitatea deplină a genitivului și a adjectivelor posesive ca nume predicative, precum și despre statutul particulei *al (a, ai, ale)* care face posibil acest lucru, vezi Minică 2001.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

de genitiv şi de la felul în care determinanții circumstanțiali ai substantivului sunt structurați ca proprietăți ale acestuia, putem deduce că proprietățile exprimate în grupul nominal, determinările proxime ale substantivului, cele exprimate de determinanții lui imediați, țin de realitatea primă a obiectului, de proprietățile cu care el se prezintă de la început în actul lingvistic. Sunt proprietăți interne. Celelalte, cele prezente în grupul verbal, sunt organizate ca proprietăți atribuite ulterior, externe.

Limbajul şi-a dezvoltat procedee pentru a structura în mod diferit conținuturile care organizează proprietățile interne şi cele externe ale realităților desemnate. Nu este vorba, evident, de proprietăți interne sau externe *în sens (onto)logic*, ci de proprietăți organizate *lingvistic* în acest fel, ceea ce înseamnă, pur şi simplu, a organiza în mod diferit proprietățile considerate ca fiind prezente într-un obiect înainte de actul lingvistic şi pe cele atribuite prin acesta (sau în urma acestuia). Dacă nu se poate spune **plecarea este a băiatului* sau **proprietarul este al casei* este pentru că relaționalitatea acestor substantive, posibilitățile lor relaționale, sunt, la fiecare dintre ele, interne, aparțin structurii lor semantice lexicale, sunt date de la bun început în conținutul lor. Proprietățile lor relaționale sunt inerente semnificației pe care o vehiculează şi, prin urmare, nu pot fi externalizate, nu pot fi, adică, atribuite ca proprietăți externe. Or, funcționalitatea numelui predicativ este de a atribui substantivului regent proprietăți exterioare acestuia (sau de a relaționa între ele realități exterioare una alteia). Nu voi spune *ficatul este al copilului* decât dacă ficatul este detaşat, este în afara corpului, relația lui de interioritate a fost compromisă şi-l raportez la copil ca pe un obiect exterior acestuia (sau, eventual, voi spune aşa la restaurant ca să-i precizez ospătarului cum să aşeze farfuriile pe masă). Dar, dacă mă refer la ficatul care stă la locul lui în corpul copilului, nu pot să spun decât *ficatul copilului (este sănătos/este mare/este afectat* etc.). Sau, dacă mă uit la o fotografie cu mulți oameni strânşi laolaltă şi văd un picior ieşind de undeva şi nu ştiu al cui este şi spun: *piciorul este al copilului*, pot să spun aşa, pentru că relaționez cele două realități (aparent) exterioare, ca să restabilesc ordinea firească a lucrurilor.

Însă proprietățile relaționale ale substantivului *plecarea*, de exemplu[17], sunt inerente semnificației sale, nu sunt detaşabile de aceasta şi, ca atare, relația lui cu un agent nu poate constitui obiectul unei relaționări externe, cum este cea realizată prin numele predicativ. ***Agentivitatea***[18] lui intrinsecă nu poate fi externalizată şi, ca atare, nici relația pe care o stabileşte cu un agent în urma realizării ei nu poate fi prezentată ca o determinare externă. Acesta este motivul pentru care nu putem spune **plecarea este a copilului*. Nu se poate concepe – şi, prin urmare, nu putem structura – agentivitatea ca pe o caracteristică exterioară, adăugată (calificativ, apreciativ, posesiv sau în vreun alt fel) la schema semantică a substantivului (în fapt, a acțiunii). Agentivitatea este o caracteristică semantică internă, inerentă,

[17] Care decurg din posibilitățile relaționale ale verbului *a pleca.*

[18] Prin ***agentivitate*** înțelegem aici posibilitatea relaționării la un agent, prezentă ca o determinare inerentă, provenită de la verb, mai precis din semnificatul categorial al acestuia, în structura semantică a substantivului.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

aşa că va trebui satisfăcută printr-o determinare internă, printr-unul dintre determinanţii imediaţi ai substantivului *plecare.* Care, pentru a face asta, va anula, după cum am văzut, funcţionalitatea relaţională a flectivului de genitiv, îi va uzurpa cu totul relaţionalitatea semantică. La fel, nu pot spune *fratele este al Mariei*, pentru că proprietatea de a fi «al Mariei» nu este o determinare externă a substantivului *frate* (respectiv, a semnificatului «frate»). Ea face parte din conţinutul însuşi al relaţiei dintre cele două entităţi. Nu pot să o desemnez pe una ca «frate» şi apoi să-i adaug relaţia cu a doua (Maria), pentru că, fără această relaţie, prima entitate nu este «frate». Pot să folosesc substantivul *frate* fără determinare relaţională explicită – în structuri ca, de exemplu, *nu ştie fratele ce face sora* – pentru că atunci relaţionalitatea lui intrinsecă este înţeleasă ca realizată implicit, semantic, chiar dacă realizarea ei nu este explicitată sintactic[19]. Dar a spune *fratele este al Mariei* înseamnă a-l desemna în mod explicit cu această relaţionalitate nerealizată, cu locul destinat corelativului în structura sa semantică lexicală complet gol în vederea ataşării lui ulterioare printr-o relaţionare externă. Înseamnă a atribui printr-o relaţie externă ceva intern, ce ar trebui să fie deja, de la bun început, acolo. Or, acest lucru este inacceptabil pentru structura semantică a substantivului. «Fratele Mariei», dacă este cu adevărat fratele ei, este «frate» şi «al Mariei» în acelaşi timp, inerent; nu poate fi întâi «frate» şi apoi «al Mariei», la fel cum nu va putea niciodată să fie «fratele altcuiva» decât «al Mariei»; va putea adăuga, eventual, – alţi fraţi –, acestei relaţionări, dar nu-i va putea schimba obiectul[20].

[19] La fel, o structură prin care ni se spune că «fratele face ceva» nu va fi înţeleasă niciodată în acelaşi fel în care va fi înţeleasă o structură ca *băiatul face ceva*, ci întotdeauna va exista o relaţionare subsidiară la corelativul din cadrul relaţiei de înrudire. Dacă spun *băiatul aştepta afară*, pot să înţeleg că aştepta să se termine ceva ce se întâmpla „înăuntru". (Avem jocul corelativelor *afară/înăuntru*, dar nu ne vom referi la el acum.) Băiatul nu putea/nu voia etc., să participe şi atunci aştepta afară. Însă dacă spun *fratele aştepta afară*, nu înţeleg numai că aşteptarea avea legătură cu ce se petrecea înăuntru, ci înţeleg şi că „celălalt frate" era înăuntru şi participa la ce se întâmpla acolo. Sau poate nu voi înţelege aceasta, dar orice aş înţelege ar avea legătură cu ce face celălalt frate. Când spun *băiatul face ceva*, vorbesc despre o singură persoană, când spun *fratele face ceva*, mă aştept ca aceasta să aibă legătură (şi) cu ce face celălalt frate – altfel n-ar fi avut sens ca cel despre care se vorbeşte să fie desemnat astfel – şi vorbesc, de fapt, despre două persoane. Această relaţionalitate intrinsecă a lui „frate" este atât de mare încât poate, pur şi simplu, să creeze încă o stare de lucruri virtuală corelată simetric cu cea desemnată. (Simetric, adică în simetrie cu relaţia dintre fraţi.)

[20] Faptul că, în realitate, pot avea mai mulţi fraţi nu înseamnă că **în limbă** semnificaţia „frate" trebuie să aibă mai multe posibilităţi relaţionale. În realitate pot avea mai mulţi fraţi, dar în limbă n-am nevoie ca „frate" să aibă mai multe relaţionalităţi pentru a exprima acest lucru. Îi este suficientă una singură, care însă se poate „umple", în desemnare, cu mai multe realităţi. Acesta este şi motivul pentru care se poate spune, de exemplu, *Fratele lui Gheorghe este şi al Mariei.* Odată satisfăcută relaţionalitatea intrinsecă a semnificatului printr-o relaţionare internă, i se pot adăuga alte realităţi prin relaţionări externe, dat fiind că acest lucru nu mai modifică natura ei (internă). Şi, oricum, o a doua relaţionare n-ar mai avea de ce să fie supusă necesităţii de internalizare, de vreme ce substantivul nu are decât o relaţionalitate internă, iar aceea a fost satisfăcută. Astfel putem avea şi construcţii (unele fireşti, altele uşor forţate) cum ar fi: *Proprietarul casei este şi al grădinii*; *Cauza măririi sale a fost şi a decăderii*; *tiam că aceea a fost plecarea lui Ion, dar n-am ştiut că a fost şi a Mariei.* O altă aparentă excepţie de la necesitatea exprimării internalizate a relaţionalităţilor interne ar fi structurile de tipul: *Nu pot să mă port cu voi ca o mamă; mamă (le) sunt copiilor mei, nu vouă.* Aici însă, dacă refacem legătura verbului

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

Aceeaşi este şi situaţia substantivului *cauză*: relaţionalitatea lui lexicală îl orientează (relaţional) spre un efect, corelativul lui din cadrul relaţiei de cauzalitate. Atât de puternică este această relaţionalitate, încât orice relaţie pe care o stabileşte cu un substantiv tinde să fie asimilată acesteia. Într-o exprimare metaforică, putem spune că, practic, el va încerca să transforme, la nivel designaţional, în «efect» orice substantiv pe care va reuşi să şi-l subordoneze. Şi va face acest lucru nu numai cu substantivele pe care şi le subordonează prin flectivul de genitiv (*cauza căderii*), ci şi cu substantive pe care şi le subordonează prin prepoziţii. Avem astfel:

*Cauza **de** deces cea mai frecventă a devenit abuzul de analgezice*.
*Cauza **pentru** abandonul copiilor este sărăcia.*

Putem spune că întreaga relaţionalitate sintactică a substantivului *cauză* este subordonată relaţionalităţii sale semantice lexicale, ceea ce înseamnă că această relaţionalitate lexicală va tinde să se realizeze prin toate relaţiile sintactice pe care le regizează substantivul. Altfel spus, substantivul *cauză* are o singură mare funcţionalitate semantică: orientarea spre un efect. Iar această funcţionalitate semantică tinde să-i acapareze aproape în întregime şi funcţionalitatea sintactică. Astfel că, aproape toate relaţiile pe care le regizează sintactic (toate relaţiile pe care i le furnizează funcţionalitatea sintactică) vor tinde să-i satisfacă această funcţionalitate semantică lexicală.

1.4. Concluzii. Am văzut, aşadar, că determinările din interiorul grupului nominal au, în primul rând, funcţie designaţională (referenţială), pe când cele din grupul verbal au, în primul rând, funcţie relaţională. În plus, determinările din structura grupului nominal vor fi determinări interne, cele din structura grupului verbal vor fi determinări externe. Este şi firesc să fie aşa: mai întâi desemnez realităţi, cu proprietăţile lor (cu proprietăţile de care am nevoie pentru a le desemna, aşa cum le văd eu, în acord cu ce vreau să desemnez de fapt, iar aceste proprietăţi le înţeleg – şi le desemnez – ca proprietăţi interne, pentru că fac parte din designat, sunt consubstanţiale acestuia) şi pe urmă spun ceva despre ele, atribuindu-le determinări (înţelese ca) externe. Limbajul a dezvoltat procedee diferite pentru a numi obiectele, mai întâi, pe de o parte, şi abia apoi, pe de altă parte, pentru a vorbi/a spune ceva despre ele, funcţii identificate de Coşeriu, la Platon, ca „două funcţii primare ale limbajului: funcţia de „a numi" (*onomázein*) şi funcţia de „a zice" (*légein*)" (Coşeriu 1989/1994–1995, p. 30). Astfel, determinările din interiorul grupului nominal – interne – ţin de *onomázein* (şi sunt organizate ca *ónoma*), în vreme ce determinările din interiorul grupului verbal – externe – ţin de *légein* (şi sunt organizate ca *rhema*). De aceea, funcţia de atribut (adjectival sau substantival) şi

copulativ cu subiectul, obţinem: *Eu mamă (le) sunt copiilor mei*, de fapt, o răsturnare argumentativă a structurii sintactice *Eu (le) sunt mamă copiilor mei*, cu *mamă* numele predicativ, nu *copiilor*. Nu putem avea, de altfel, nume predicativ în dativ, dat fiind că regentul substantival al dativului are o funcţionalitate sintactică atât de redusă, încât nu poate fi subiect al unei propoziţii.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

cea de nume predicativ nu pot fi considerate în sens strict similare. Este adevărat, ele se realizează din punct de vedere sintactic în acelaşi mod, şi acest lucru se întâmplă pentru că adjectivul sau substantivul implicate nu au modalităţi sintactice de a se relaționa cu verbul copulativ. Dar avem aici o altă modalitate de organizare a conținutului lingvistic, realizată la un alt nivel decât cel sintactic, care le deosebeşte în mod fundamental: atributul ține de *onomázein*, numele predicativ de *légein*.

În ceea ce priveşte flectivul de genitiv, funcționarea lui, pe care am analizat-o în limba română, face irelevantă încercarea de a identifica o unică funcție de limbă care i-ar corespunde, întrucât am văzut că el îşi îndeplineşte rolul în acord cu *două* funcții primare ale limbajului, funcționând într-un fel ca *onomázein*, când funcția lui e în primul rând referențială, şi în alt fel ca *légein*, când funcția lui e în primul rând relațională. Am reuşit însă să clasificăm funcțiile acestuia, constatând că trebuie să facem o serie de distincții în legătură cu funcționarea lui: a) în primul rând, numai dacă funcționează în grupul verbal, ca nume predicativ, putem vorbi de funcționalitatea lui deplină ca fapt relațional, exprimând ***posesia***, organizată ca trăsătură externă a subiectului: *Cartea este a băiatului.* În grupul nominal, ca atribut, poate funcționa, în relație cu regenți fară relaționalitate internă, b) ***relațional***, exprimând „posesia" organizată ca trăsătură internă a regentului, sau c) ***referențial***, realizând o determinare a referentului regentului printr-o relație, specificată numai la nivel designațional, cu entitatea pe care o desemnează, iar d), în legătură cu regenți relaționali, va funcționa ca procedeu sintactic al acestora de a-şi realiza relaționalitățile semantice (lexicale sau categoriale). În această ultimă ipostază, el există tocmai ca o modalitate de a-şi realiza relaționalitățile a altor fapte de limbă atunci când sunt organizate ca substantive.

BIBLIOGRAFIE

Coseriu 1955/1967 = Eugenio Coseriu, *Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar*, în idem, *Teoria del lenguage y lingüistica general*, Madrid, Gredos, 1967, p. 282–323 (traducere în limba română de Constantin Dominte: *Determinare şi cadru. Două probleme ale unei lingvistici a vorbirii*, preluată în idem, *Omul şi limbajul său*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2009, p. 198–233).

Coşeriu 1973/2000 = Eugeniu Coşeriu, *Lecții de lingvistică generală*, Chişinău, Editura Arc, 2000.

Coşeriu 1989/1994–1995 = Eugenio Coseriu, „Principes de syntaxe fonctionnelle", în „Travaux de linguistique et de philologie", XXVII, Strasbourg–Nancy, 1989, p. 5–46; traducere în limba română de E. Tămâianu: *Principii de sintaxă funcțională*, în „Dacoromania", serie nouă, I, 1994–1995, p. 29–68.

Coşeriu 1994 = Eugeniu Coşeriu, *Prelegeri şi conferințe*, supliment al „Anuarului de lingvistică şi istorie literară", T. XXXIII, Iaşi, 1992–1993.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 1997.

GA 1963 = *Gramatica limbii române*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Academiei, 1963.

GALR 2008 = *Gramatica limbii române*, vol. I–II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)

Minică 2001 = Mircea Minică, *Sintaxa genitivului şi a posesivelor pornind de la o problemă controversată: statutul lui* ***al (a, ai, ale)***”, în „Dacoromania”, serie nouă, V–VI, 2000–2001, p. 241–250.
Minică 2016 = Mircea Minică, *Valoarea relaţională a semnificatului categorial*, în „Dacoromania”, serie nouă, XXI, 2016, nr.1, p. 57–68.

ON THE RELATIONAL FUNCTION OF THE GENITIVE CASE IN ROMANIAN
(*Abstract*)

The present article attempts to offer a new perspective on the manner in which the relational function of the genitive case can be understood in Romanian. After a brief survey of two previous points of view on the matter (D. D. Draşoveanu’s and E. Coşeriu’s), I shall endeavour to indicate that possession, traditionally understood as *the* meaning expressed by the genitive case in Romanian, is not its only meaning. After discussing the various contexts in which the genitive is used, with their respective meanings, I shall provide a classification of what I see as the main functions of the genitive in Romanian.

Cuvinte-cheie: *caz genitiv*, *posesie*, *grup verbal*, *grup nominal*, *relaţie sintactică*, *relaţie semantică*.
Keywords: *genitive case*, *possession*, *verbal phrase*, *noun phrase*, *semantic relationship*, *syntactic relationship*.

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu” al Academiei Române
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21
minicamse@yahoo.com

BDD-A27776 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:28:14 UTC)